

2026-08-03

Gruvplanerna i Norra Kärr

Den 25 juni 2026 beslutade regeringen att bevilja Greena Mineral AB en bearbetningskoncession för Norra Kärr. Beslutet innebär att företaget har tagit ett viktigt steg framåt i tillståndprocessen, men det innebär inte att gruvverksamhet kan starta.

För att en gruva ska få öppna krävs fortfarande flera olika tillstånd. I huvudsak behövs:

- Undersökningstillstånd enligt mineralagen (redan beviljat sedan tidigare).
- Bearbetningskoncession enligt mineralagen (nu beviljad av regeringen).
- Miljötillstånd enligt miljöbalken, som provas av Mark- och miljödomstolen. Denna prövning återstår.

Varför var det regeringen som fattade beslutet?

Normalt är det Bergsstaten som beslutar om bearbetningskoncessioner. I det här fallet överlämnades ärendet till regeringen eftersom Bergsstaten och Länsstyrelsen i Östergötland inte kunde enas. Mineralagen kräver i en sådan situation att frågan lämnas över till regeringen. Länsstyrelsen tillstyrkte visserligen en koncession, men endast om vissa villkor ställdes upp. Bergsstaten ansåg inte att dessa villkor skulle föreskrivas, och därför fick regeringen avgöra frågan.

Vad innebär en bearbetningskoncession?

En bearbetningskoncession ger företaget ensamrätt att utvinna de mineraler som omfattas av koncessionen inom området. Den ger också rätt att utföra de arbeten som är nödvändiga för gruvdriften, exempelvis anlägga dagbrott eller underjordsgruva, schakt, gruvbyggnader, upplag, transportvägar, vattenhantering och annan infrastruktur som krävs för verksamheten.

Det är dock viktigt att skilja mellan en bearbetningskoncession och rätten att faktiskt ta marken i anspråk. Koncessionen innebär inte att företaget blir ägare till marken eller

omedelbart får använda den. För att få tillgång till den mark som behövs krävs en särskild markanvisning, där företaget kan få en mycket stark nyttjanderätt även mot markägarens vilja, under förutsättning att lagens krav är uppfyllda och att ersättning betalas. Om marken inte kan upplåtas på annat sätt finns i vissa fall även möjlighet till tvångsinlösen, där markägaren har rätt till ersättning enligt principer som i stort motsvarar expropriation. Någon markanvisning är dock ännu inte aktuell.

Hur påverkas närboende av bearbetningskoncessionen?

Markägare inom koncessionsområdet har ett visst rättsligt skydd genom reglerna om markanvisning och ersättning. För närboende och andra fastighetsägare utanför koncessionsområdet ser situationen annorlunda ut. Om gruvan slutligen får miljötillstånd kan de bli tvungna att tåla betydande störningar, såsom buller, damm, vibrationer och påverkan på grundvatten, utan att ha rätt till ersättning för själva försämringen av livsmiljön eller ett minskat fastighetsvärde. Ersättning lämnas normalt endast för direkta och bevisbara skador.

Företaget kan välja att erbjuda frivilliga fastighetsförvärv, eller försöka köpa fastigheter av andra skäl, exempelvis för att undvika framtida konflikter. Det finns dock ingen generell rätt att lösa in fastigheter utanför koncessionsområdet.

Vad händer nu?

Regeringens beslut om bearbetningskoncession kommer att begäras rättsprövat i Högsta förvaltningsdomstolen av de miljöorganisationer och privatpersoner som jag företräder, och eventuellt även av andra berörda. Arbetet med ansökan om rättsprövning pågår.

Miljöprövningen

Samtidigt återstår hela den omfattande miljöprövningen enligt miljöbalken. Innan företaget kan ansöka om miljötillstånd måste det genomföra ett samråd om miljökonsekvensbeskrivningens innehåll och ge berörda myndigheter, organisationer och enskilda möjlighet att ta del av information och lämna synpunkter. När ansökan och den färdiga miljökonsekvensbeskrivningen har lämnats in till Mark- och miljödomstolen kommer allmänheten och berörda sakägare att kunna yttra sig och delta i den fortsatta processen, inklusive den muntliga huvudförhandlingen.

Jag kommer att företräda mina huvudmän även under miljöprövningen och lämna de yttranden som krävs. Ett eventuellt miljötillstånd kan därefter överklagas till Mark- och miljööverdomstolen och, om prövningstillstånd medges, vidare till Högsta domstolen.

Ansökan om strategisk projektstatus enligt EU-förordningen om kritiska råmaterial (CRMA)

Greenna Mineral AB har tidigare ansökt om att få Norra Kärr klassat som ett strategiskt projekt enligt EU förordning om kritiska råmaterial (Critical Raw Materials Act, CRMA). Den ansökan godtogs dock inte av EU-kommissionen.

Det finns emellertid inget som hindrar bolaget från att lämna in en ny ansökan. Om Norra Kärr i framtiden skulle utses till ett strategiskt projekt skulle det ge företaget flera betydande fördelar. Syftet med CRMA är att påskynda utvecklingen av projekt som anses viktiga för EU försörjning av kritiska råmaterial, bland annat genom snabbare och mer samordnade tillståndprocesser och ökad prioritet hos berörda myndigheter.

Ur ett miljö- och närboendeperspektiv är detta problematiskt. En strategisk projektstatus riskerar att öka trycket på myndigheter att skynda på tillståndsprövningen och kan i praktiken minska möjligheterna till en grundlig prövning av projektets miljökonsekvenser.

Sammanfattningsvis innebär regeringens beslut om bearbetningskoncession att företaget har klarat ett viktigt steg i tillståndsprövsprocessen, men flera betydande rättsliga prövningar återstår innan någon gruvverksamhet kan påbörjas.

Gunilla Högberg Björck